

Stvarno pravo

To so tista pravna pravila, ki urejajo pravice na stvareh - pravica posameznika, da stvar uporablja, od nje izključuje neupravičene osebe in z njo razpolaga. To je razmerje med upravičencem in stvarjo. Gre za latentno pravico, ki se pokaže v določenih trenutkih (ko nekdo poseže po stvari ali pa pri uporabi).

1 Stvar

Stvar je tisti del materialnega sveta, ki je dostopen človekovi oblasti. Zato stvar, ki pade na morju v vodo, ne bo več stvar v pravnem smislu. Razlikujemo 2 vrsti: - telesne stvari (srečamo v Gajevih Institucijah) - *quae tangi possunt - kar lahko primemo*
- netelesne stvari - *quae in iure consistunt*

Stvari delimo po različnih kriterijih: - stvari, ki so v pravnem prometu (*res in commercio*) - na njih imamo pravno pravico
- stvari, ki niso v pravnem prometu (*res extra commercium*)
- na njih ne moremo imeti pravice in jih ne moremo prenašati na drugega.

.1.1 Res extra commercium

Po sakralnem pravu so iz pravnega prometa izvzete stvari: - *res sanctae* - mestno obzidje in vrata
- *res sacrae* - posvečene pogovom, bogoslužno orodje
- *res religiosae* - povezava s pokojniki → ko je bil na zemljišču nekdo pokopan, je to zemljišče prišlo iz pravnega prometa.

Po prosvetnem pravu so izvzete stvari: - fizična narava, ki preprečuje izključno last nad stvarjo - skupne stvari (zrak, tekoča voda, morje in morska obala) - *res omnium communes*

- *res publicae* (last države) - namenjene vsem (javne ceste, javne zgradbe) oziroma so namenjene uporabi države (državni službi)
- *res universitatis* (last mestnih občin)

.1.2 Res in commercio

Delimo glede na fizično naravo oziroma ekonomski pomen:

- *res Mancipi* - gospodarsko najpomembnejše stvari (zemljišče - le zemljišča v italški lasti, provincialno zemljišče ni v lasti, živina, sužnji in 4 služnosti) So predmet posebnega načina. Ostale stvari so *res nec Mancipi*. Ko se spremenijo gospodarske prilike, ta delitev izgubi pomen.
- premočnine (stvari, ki jih brez škode za njihovo bistvo premikamo s kraja na kraj) - nepremočnine (zemljišča). Velja načelo: *superficies solo cedit - kar naredimo na površini pripada površini (zemljišču)* → kar je trajno spojeno z zemljiščem, je last zemljišča.
- nadomestne (*genus*) - nenadomestne (*species*). Pri nadomestnih stvareh posamezni primerki lahko zamenjamo z enakim primerkom - smatra se, da ne more biti uničeno. Pri nenadomestnih stvareh pa gre za unikate, se jih ne da nadomestiti z enako stvarjo. Ta delitev je pomembna v obligacijskem pravu.
- potrošne - nepotrošne stvari. Gre za namen stvari. Pri potrošnih stvareh gre pri uporabi tudi za porabo (enkratna uporaba - hrana). Nepotrošne dobrine so namenjene večkratni uporabi (obleka).
- deljive - nedeljive stvari. Deljiva je tista stvar, ki jo je mogoče brez škode za njeno bistvo in vrednost razdeliti na več delov. V odškodninskem in obligacijskem pravu je na prvem mestu naravna delitev, če pa ni možna, se poslužimo pravne delitve: - eden od lastnikov stvar obdrži in ostale izplača
- stvar se proda in se denar razdeli.

Miselni delež - pars pro indiviso: če si stvar zamislimo kot dvojnost: fizična stvar in pravice na njej. O deležih govorimo kadar se upravičenja na stvari delijo na več subjektov - govorimo o solastnikih. Posledica je, da lahko vsak od solastnikov zahteva svoj delež (naturalni, pravni).

- enovite - sestavljene stvari. enovite stvari nimajo sestavnih delov. Tipična enovita stvar je suženj. Sestavljene stvari lahko razdelimo na več stvari (ura). Ko je stvar enkrat sestavljena, lastninska pravica delov miruje dokler so stvari med seboj povezane. Če je nekdo v stavbo vgradil sosedov tram, je postal njegov lastnik, ko je plačal njegovo dvojno vrednost. Prejšnji lastnik pa ni mogel zahtevati tramu nazaj, dokler ni bila hiša porušena, saj je lastninska pravica na tramu mirovala. *accessio cedit principali - stranska stvar pripada glavni universitas facti - funkcionalna celota* - povezava, ki je gospodarska funkcionalna celota (čreda, knjižnica). Rimsko pravo dopušča, da se te stvari obravnavajo skupaj (če dam v najem čredo, to lahko uredimo z eno pogodbo).

.1.3 Plodovi

Plod je stvar, ki nastane v teku normalnega obstoja matične plodonosne stvari. Plod postane samostojna stvar, ko se loči od matične stvari.

- *fructus naturales* - *fructus civiles*. To je podobno kot pri civilnem rojstvu. Civilni plodovi so obresti, saj se glavnica obravnava kot plodonosna stvar.
- *fructus separati* - plodovi, ločeni od matične stvari
- *fructus percepti* - plodovi, ki so bili vzeti v posest, pridobljeni
- *fructus neglecti* - zanemarjeni plodovi
- *fructus percipiendi* - plodovi, ki bi jih dobil lastnik, če bi imel stvar (če nekemu posodim vrt in ta samo lenari, imam pravico zahtevati plodove, ki bi jih v tem času sam pridelal)

2 Stvarne pravice

Stvarne pravice so pravice na stvari. Ta pravica je lahko absolutna (usmerjena proti vsakomur). Relativno razmerje bi bilo obligacijsko (razmerje med subjektoma). Ekskluzivna stvarna pravica pomeni izključujočo pravico (brez mojega dovoljenja ne sme po stvari poseči nihče drug). Rimsko pravo pozna veliko izjem, ki omejujejo stvarno pravico.

.2.1 Lastninske pravice

Lastninska pravica je: *ius utendi et abutendi quoribus iuris ratio patitur - pravica uporabljanja in obrabljanja v kolikor s tem ne kršimo pravice nekoga drugega*.

Možno pa je, da del upravičenj na stvari preide na drug subjekt ← stvarne pravice na tuji stvari:

- dedni zakup (emfitevza): lahko spremenim namembnost, počnem s stvarjo karkoli hočem, ne morem pa je prodati, ker nimam lastninske pravice. Dejanski lastnik nima nobene pravice do uporabe stvari.
- zastavna pravica: pravica osebe, da poseže po stvari in se z njo poplača. Daje potencialno možnost odsvojitve stvari.
- služnosti: teh je več, lahko ima nekdo služnosti na tvoji stvari (pravica služnostne poti)
- dedna stavbna pravica (*superficies*): zgradim stavbo na tujem zemljišču in jo imam pravico uporabljati določen čas, saj ta stavba sicer pripada lastniku zemljišča. Obseg lastninske pravice je odvisen od tega, kolikšen lastnik sem na stvari. Rimsko pravo pozna lastninsko pravico, ki je pridržana za državljane - civilna lastnina. Pridobljena mora biti oblično, na ustrezen način. Primer: Lastnik *res mancipio* prenese pravico na pridobitelja s tradicijo → pridobitelj ne postane lastnik, ker ni bil sklenjen obličen pravni posel. Če pride 3. oseba in stvar vzame, pridobitelj nima nobenega pravnega sredstva za to, da sme zahtevati stvar nazaj, ker ni lastnik. Zato praetor sestavi posebno tožbeno formulo - *publiciana* tjožba - ki jo vloži pridobitelj. V njej je fikcija, da je pridobitelj že priposestvoval stvar. To je bonitarna lastnina. na provincialnem zemljišču ni lastninske pravice. Zgodi se lahko podobno kot v zgornjem primeru (pride 3. oseba). od diokleciana se izenačuje provincialna posest z lastnino, ki jo de iure prizna Justinjan.

.2.2 Posest

V večini primerov je posest enaka pravici. Kot posebna kategorija posest posredno varuje lastnino in lastnika. Omogoča celovitejše varovanje. Rimsko pravo definira posest kot dejansko oblast nad stvarjo (*corpus*) in posebno posestno voljo (*animus*). Dejanska oblast je predmet detencije (imetništva) - dejanski odnos do stvari.

corpus in animus possidendi

Učinki posesti:

- *Vim in repellere licet - silo je dovoljeno braniti s silo*. Dokler sila traja, jo lahko vračam.
- možnost prehoda v lastninsko pravico - priposestevanje
- posestno varstvo - sistem praetorskih zapovedi in prepovedi, ki varujejo posest

lastniški posestniki	nelastniški posestniki
- lastnik, ki poseduje	- prekorist - v uporabo dobi stvar do preklica
- dobroverni posestnik	- superficior - ima dedno stavbno pravico
- nedobroverni posestnik (tat)	- zastavni upnik
	- sekvester - oseba, ki sprejme v hrambo sporno stvar. Dolžan bo vrniti stvar tistemu, ki bo uspel dokazati, da je stvar njegova. Ima posestno varstvo

Poleg posestnikov poznamo še imetnike (naravna posest - imetništvo, detencija).

Razlikovanje posesti glede na lastninsko pravico: - dobroverna (misli, da je lastnik, pa ni)
 - nedobroverna (ve, da ni lastnik, pa trdi, da je)
 - lastniška

glede na razmerje v pridobitvi: - pridobil sem tako kot je treba

- viciozna pridobitev (pridobljeno na silo - vi,

na skrivaj - clam, na prošnjo do preklica - precario)

Praetor odreka vicioznemu posestniku varstvo, kadar je posest relativno viciozna (kadar je bila na skrivaj, s silo ali na prošnjo pridobljena stvar v interdiktne postopku).

.2.2.1 Pridobivanje posesti

Posest pridobim tisti trenutek, ko imam posestno voljo in dejansko oblast.

Izvirna pridobitev je pridobitev neodvisna od pravnega prednika (ujel sem ribo) - primera 78,79

Izredna pridobitev je takrat, kadar mi kdo stvar izroči. Pri izredni pridobitvi rimsko pravo dopušča manj očitno dokazovanje dejanske oblasti.

Posest lahko pridobi le tisti, ki je poslovno sposoben, ker sicer ni zmožen oblikovati posestne volje. - primer 91.

Pri izvirnem načinu ne sme biti nobenega dvoma, da je pridobil stvar v posest. Oblast nad stvarjo je trbe izrecno pokazati.

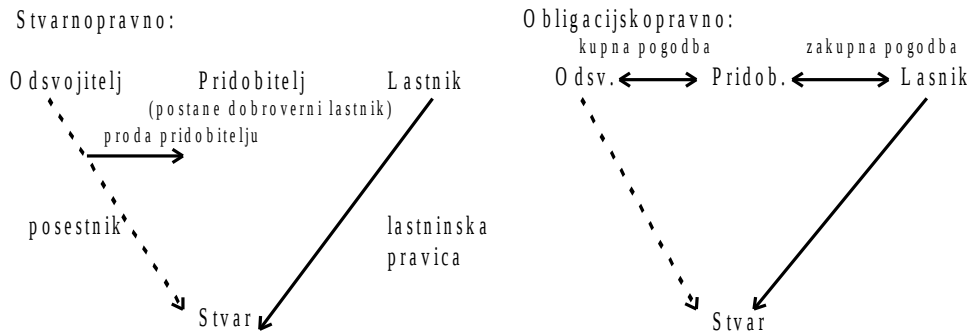
Lastninska pravica nastopi šele takrat, ko imam stvar v oblasti (priamra 78,79)

Izredni način je prenos od enega na drugega (na novega posestnika). Dopušča se samo nakazana (simbolična) pridobitev oblasti nad stvarjo - *longa manu traditio - izročitev na dolgo roko*: razlog je ta, da je bila stvar ves čas v posesti (primeri: 72-77, 81)

brevi manu traditio - pridobitev na kratko roko: gre za prehod detencije v posest (primeri 82-85). Lahko pride do naknadne posestne volje

Nemo sibi ipse causam possessiones mutare potest - Nihče ne more sam sebi spremeniti temelja svoje posesti (ne da bi zagrešil delikt).

Nasprotno izročitvi na kratko roko je **posesorični konstitut**: pridobitelj nima dejanske oblasti nad stvarjo, odsvojitelj jo ima še vedno v posesti. Primer: Zidam hišo, rabim denar, prodam stanovanje in ostanem še nekaj časa v njem, da dozidam hišo. Posest preide v detencijo, detentor drži stvar za lastnika. (Primeri 86-88)

Slika 1

Slika 2

Posredna pridobitev: suženj pridobiva posest za gospodarja (celo suženj, ki je na begu) (primeri 92-95)

Možno je pridobivati posest za drugega, vendar je ta pridobitev temeljila na neki podrejenosti (primeri 96-107)

Sezonsko dostopno zemljišče - posest traja ne glede na to, da posestnik v danem trenutku ne more do stvari (primeri 117 - 120).

.2.2.2 Prenehanje posesti

- po volji dosedanjega lastnika: - ko prenesem posest na koga drugega
- ko stvar zavržem
- proti volji dosedanjega posestnika: - prevlada dejanski element - kljub temu, da imam močno posestno voljo,
nimam dejanske oblasti

Kje je meja med tem, da ne vem, kje je stvar in med tem, da nisem več posestnik? Za prenehanje posesti gre, če ni mogoče neposredno dobiti stvari v oblast, če je to odvisno še od nekoga drugega (primeri 113,114,116).

Izguba posesti ne vpliva na lastninsko pravico.

Izguba posesti na zemljišču: - ko opustiš posestno voljo
- ko je posest odvzeta s silo

.2.2.3 Posestno varstvo

Večina sporov nastane na dejanski ravni. Če nekdo pride na zemljišče, je treba spor že reševati, da ne pride do hujših sporov. Zato praetor zavaruje posestnika, dokler tisti, ki je hodil po zemljišču, ne dokaže, da je upravičen do tega. Gre za skrajšano varovanje lastnika.

Subjekt posestnega varstva je posestnik (lastniški in nelastniški). Praetor s tem, ko ne sprašuje ali si posestnik, poenostavi zadevo, spor zatre v kali in obvlada zadevo.

Pravica ostane neokrnjena in upravičenec lahko dokazuje pravico. Posestno varstvo je varstvo dejanskega stanja in ne vpliva na lastninsko pravico.

Od varstva je izključen viciozni posestnik (ki mu lahko nasprotna stran dokaže, da je dobil stvar na skrivaj, na prošnjo ali nasilo). *Relativna vicioznost*: upoštevana je le če je meni vzel stvar.

Praetor zapoveduje ohranjanje posestnega stanja oziroma prepoveduje spremembo stanja. Posestna varnost je potrebna, kadar je posestnik moten v posesti ali pa mu je posest vzeta.

Pojem **interdikta**: praetorska prepoved oziroma zapoved. razlikujejo se glede na to ali gre za motenje posesti ali pa za vzem posesti)

1. *interdicta retinendae possessiones* (zaradi motenja posesti)

- *uti possidetis* - posestno stanje naj ostane kakršno je, v kolikor nasprotna stranka ne bo dokazala, da je 1. stranka pridobila stvar viciozno od nasprotne stranke. *cautio de ampulis hurbando - varščina, da ne bo več motenj* ← moteni jo bo lahko takoj terjal, če bo ponovno moten.
- *utrubi* - izhodišče za varstvo je dolgotrajna posest - preteklo leto (kdo je v preteklem letu več posedoval stvar). Po Justinjanovem pravu je zavarovan trenutni lastnik.

actio ex interdicto

Interdiktni postopek pridobi še dimenzijo uvoda v lastninsko pravdo, v katerem se ugotovi, kdo je posestnik - toženi.

2. *interdicta recuperandae possessiones* (zaradi nedopustnega odvzema posesti - na silo ali na prošnjjo)

- *interdictum de vi (cotidiana) - zaradi sile* (le za nepremičnine). Izhodišče je tista posest, ki je bila nasilno odvzeta. Pogoja sta: 1 letni rok od dogodka in relativna vicioznost.
- *interdictum de vi armato - zaradi sile z orožjem* : posebej varuje tiste, ki so bili pregnani z orožjem. Ni omejitve. Problem je v tem, kaj je orožje. Po mnenju rimskih pravnikov se šteje za orožje vse, kar ni gola roka (tudi krepelce in kamenje).

Zraven je še odškodninski zahtevek in zahtevek za vračilo koristi.

Interdictum de precario: gre za reševanje nekega razmerja, v katerem priznavamo poplačilo v denarju. Interdikt je naperjen proti prekaristu. Prekarist sicer uživa posestno varstvo, vendar ne proti prekariodansu (tisti, ki daje stvar v prekarij). Če je bila stvar vrnjena, a poslabšana, uničena, prekariodans ni imel na voljo nobenega ugovora več. Zato se počasi oblikuje zadava tako, da mora prekarist vrniti stvar nepokvarjeno.

actio praescriptis verbis

Obče pravo: koncept lastninske pravice se v fevdalizmu spremeni. Zato sta pomešana na eni strani lastnina, na drugo strani pa posest. Zato posestno varstvo v smislu rimskega prava ne pride v poštev. Upošteva se tudi upravičenost do posesti.

Velja načelo: *Spoliatus ante omnia restituendus - tistemu, komur je bila stvar nasilno odvzeta, je treba to stvar še pred razpravljanjem vrniti.*

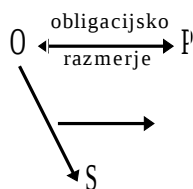
3 Lastninska pravica

To je pravica, ki ni pod vplivom dejanskega stanja. Lastnik lahko zahteva svojo stvar v posest. Samo takrat, ko bo posestnik stvar posestvoval na temelju neke stvarne pravice (zastavni upnik, dedni zakup...), lastnik ne bo upravičen do posesti te stvari.

.3.1 Pridobitev lastninske pravice

• izvirna: neodvisno od dosedanjega lastnika ali pa pridobitev lastninske pravice na stvari, ki je brez lastnika. Nastati mora nova lastninska pravica. Ni pravnega prednika, od katerega bi pridobil lastninsko pravico (ujamem žival).

• izvedena: imamo odsvojitelja in pridobitelja. Gre za prehod pravice od odsvojitelja na pridobitelja. Ista lastninska pravica le zamenja subjekt.

Nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet - Nihče ne more prenesti več pravic, kot jih ima sam. To načelo je izhodišče za vsak prenos pravice.

last.

pravica

• naravni način: znan je povsod, ni specifičen izraz določenega pravnega sistema. Najbolj tipična je izročitev, ker je poznana povsod.

• civilni način: skladen je s tistimi načini, ki so v skladu z rimskim pravom

.3.1.1 Izvirni načini

.3.1.1.1 Okupacija (prilastitev)

To je način pridobitve lastninske pravice pri katerem sovpadata pridobitev posesti in lastninske pravice. Uspešna bo, ko bo šlo za primerno stvar. To so stvari, ki nimajo lastninske pravice; 3 kategorije:

- stvari v prosti naravi

- opuščene stvari

- stvari sovražnika (pripadnik države, ki je z Rimom v vojni)

Divjo žival posedujem, ko jo obvladujem fizično ali psihično (jo udomačim, se vrača). (Primer 171)

Stvar dobim v last, ko jo dejansko pridobim v posest.

Stvari, ki so vržene v morje v viharju, postanejo predmet okupacije, ko opustimo posest na njih (primer 172).

Dokler lahko čebelar z očmi sledi roju, toliko časa traja lastninska pravica.

Pridobitev zaklada (primer 175): Zaklad je stara shranitev denarja, na katero se je že pozabilo, tako da nima več lastnika. Rimsko pravo ne pozna zaklada v premičnini. Lastninsko pravico na zakladu dobi najditelj, vendar si mora deliti zaklad z lastnikom zemljišča (nepremičnine). Pri zakladu ne gre za okupacijo, ampak za najdbo. (primer 177)

.3.1.1.2 Pridobivanje plodov

Plodovi so stvari, ki nastanejo v teku normalnega obstoja plodonosne stvari. Plod lahko pridobimo na dva načina: s separacijo (*separatio*) ali pa s percepcijo (*perceptio*).

S separacijo plod postane stvar. Dotlej je lastninska pravica zajeta v matični stvari. Izjema je dobroverni posestnik, kateremu ni bilo potrebno vrniti plodov, ki so bili v njegovi lasti, če je prišlo do tožbe.

Če obstaja na stvari stvarna pravica, je do plodov upravičen stvarnopravni upravičenec (dedni zakupnik, užitkar). Užitkar pridobi lastninsko pravico na živalskih mladičih, pri ostalih stvareh pa pridobiva lastninsko pravico s percepcijo.

(primera 178,179.19) Dokler se ne pojavi lastnik zemljišča, se dobrovernega lastnika šteje za dobrovernega.

.3.1.1.3 Spojitev nepremičnine s premičnino, oz. dveh premičnin

To je povezava dveh samostojnih stvari í nastane nova stvar. Lastninska pravica posameznih delov ugasne. *Accessio cedit principali - prirast pripade glavni stvari.*

· **spojitev nepremičnine s premičnino**: nepremičnina se šteje za glavno stvar. Premičnina, spojena z nepremičnino, postane last lastnika nepremičnine. *Superficio solo cedit (satio, planatio, inaedifikatio, avulsio, alluvio, insula in flumine nata* - primeri 180-184)

alluvio - naplavina

insula in flumine nata - v javni reki nastal otok

avulsio - prirast odtrgane zemlje

alveus derelictus - opuščena rečna struga

Seme postane takoj last zemljiškega lastnika. Posaditev (sadika) postane last zemljiškega lastnika, ko se spoji z zemljiščem (požene korenine). Lastnik zemljišča postane lastnik stavbe, ki je zgrajena na tem zemljišču.

· **spojitev dveh premičnin**: Ni pravila, kaj je glavna stvar. Največkrat odloča gospodarsko naziranje.

Pri pisavi in vezenini je štela za glavno stvar podlaga. Tudi, če se je na podlago napisalo nekaj z zlatimi črkami. (primer 185)

Če pa nekdo na podlago nariše *sliko*, pa je stvar drugačna (primeri 186, 187, 188.3, 188.4)

ZVARITEV (*ferruminatio*) - zaradi spojitve nastane tesna zveza. Npr. kipu brez roke privarimo roko. Roka postane del kipa in lastnik kipa postane tudi lastnik roke. Lastninska pravica na roki ne oživi, če se roka spet odtrga.

SPOJITEV (*adplumbatio*) - spojitev s pomočjo svinca Gre za manj trdno zvezo in po ločitvi stvari lastninska pravica spet oživi. Npr. diamant kot stranska stvar pripade prstanu, vendar pa lastninska pravica na diamantu spet oživi, če se loči od prstana. Tisti, ki je bil lastnik diamanta, lahko s tožbo *actio ad exhibendum* zahteva ločitev diamanta od prstana, da oživi lastninska pravica in ima možnost z *rei vindicatio* zahtevati stvar nazaj.

POMEŠANJE (*commixtio*): suhe stvari (žito dveh lastnikov). Če se pomeša po volji dotedanjih lastnikov, nastane solastnina, ki se lahko deli s tožbo *actio communi dividundo*. Če pa se pomeša proti volji dotedanjih lastnikov, vsak obdrži svojo lastninsko

Rimsko pravo
pravico, ki jo lahko uveljavlja z *rei vindicatio*. Če so pomešani denarni novci gre lastninska pravica tistemu, ki jih pomeša (če je bilo to brez soglasja), dolžan pa je vrniti vrednost drugemu lastniku.

Če je nekdo pomešal stvari nevede, sledi *conditio sine causa - obogatitvena tožba*.

vede, lahko toži nasprotnik z *actio furti (zahteva se kazen) ali condictio furtiva*

(*zahteva se vrednost ukradenih novcev*).

ZMEŠANJE (tekoče stvari): Če je zmes ločljiva, lastniki obdržijo lastninsko pravico (npr. svinec + srebro). Če pa zmes ni ločljiva, nastane solastnina (zlato + baker).

· **Predelava**: nekdo predela tujo stvar in sicer tako, da iz nje dobi novo stvar (iz tujega srebra naredi srebrno vazo, iz zlata zapestnico...). Stvar iz katere je narejeno je *materia*, nova stvar pa je *species*. Tisti, ki je predelal stvar je vložil svoje delo (Primer 194) Če se lahko nova stvar vrne v prvotno obliko, lastnik materije postane tudi lastnik species. Če pa se nova stvar ne more vrniti v prvotno obliko, postane tisti, ki je predelal stvar, lastnik te stvari (če je predeloval v dobri veri). Če pa je bil to zloverni predelovalec, se šteje za tatvino.

.3.1.2 Izvedeni načini

Dva strogo oblična civilna načina pridobitve sta bila *mancipacija* in *in iure cessio*. Služila sta za prenašanje lastninske pravice na res Mancipi. Obličnost je imela dva namena: - odsvojitelj naj se zave daljnosežnosti svojega ravnanja. Obličnost naj ga spomni, da gre za pomembno stvar.

- zagotovi publiciteto. Manj možnosti

je, da se to pozabi, lažje je dokazati.

.3.1.2.1 Mancipacija

Pozna jo že zakonik XII, plošč. *Per aes et libram - pravni posel s pomočjo bakra in tehtnice*. Rimljani so kot ekvivalent bogastva poznali baker. Kupna pogodba se je izvršila z mancipacijo. Sodelovati morata odsvojitelj in pridobitelj in pa še 5 prič, ki morajo biti dorasli moški, rimski državljani, posebej naprošeni za vsak primer posebej in pa tehtničar - oseba, ki je ob sklenitvi posla odtehtala kupnino. Ko je bila kupnina opravljena, je pridobitelj izjavil, da šteje to stvar za svojo, odsvojitelj pa je to z molkom potrdil. Stvar, ki se je odvajala je morala biti zraven.

Te stroge obličnosti so bile skozi celotno obdobje Rima. Na koncu Justinjan odpravi mancipacijo in *in iure cessio*, ker nista več potrebni, saj je odpravljena delitev na res Mancipi in res nec Mancipi.

Ko pride v Rim kovan denar, se bakra ne tehta več, vendar tehtničar ostane in simbolično potrka z novčičem po tehtnici.

Z razvojem se kupna pogodba osamosvoji.

Mancipacije niso uporabljali le za prenos lastninske pravice, ampak tudi za oporoko, emancipacijo, posinovitev. Predmet mancipacije je lahko premična ali nepremična stvar. Odsvojitelj je lahko izrazil, da ne jamči za stvar, si pridržuje nekatere služnosti - *leges mancipii* - te izjave.

Iz mancipacije izvirata:

- *actio de modo agri* - naperi pridobitelj, če se je z mancipacijo prenesla lastninska pravica na zemljišču in je bilo zemljišče manjše. Primanjkljaj se je plačal v 2x vrednosti.

- *actio auctoritatis* - kupec je od prodajalca zahteval dvojno vrednost kupnine, če je prišlo do *evictie* stvari. To je, da se pojavi 3. Oseba, ki na kupljeni stvari uveljavlja kakšno stvarno pravico (lastninska pravica, zastavna pravica,...). ta tožba je na voljo, le če je bila stvar prodana z mancipacijo.

.3.1.2.2 In iure cessio

Izvedeni civilni način pridobitve lastninske pravice. Opravi se v obliki navidezne pravde. Lastninska pravica se lahko pridobiva na res Mancipi. Uporabna je širše, tudi za ustanavljanje služnosti, ukinjanje služnosti, odstop od dediščine, adopcija, osvoboditev sužnja...Nastopata pridobitelj (tožnik) in odsvojitelj (toženec). Šla sta pred praetorja in tožnik je trdil, da je stvar njegova. Toženec je molčal. Če toženec ni zanikal, je to priznaval. *Confessus pro indicato est - tisti, ki prizna, je obsojen*. í praetor prepusti stvar tožniku in mu prizna lastninsko pravico í lastninska pravica se prenese formalno, pred oblastjo. V *in iure cessio* lahko sodelujejo le rimski državljani. Oba sta morala priti pred praetorja.

Mancipacija in in iure cessio ne trpita ne roka, ne pogoja.

.3.1.2.3 Traditio (izročitev)

To je izvedeni, naravni način pridobivanja lastninske pravice. Pridobivali so jo lahko rimski državljani in tujci. Odsvojitelj prepusti pridobitelju posest stvari z namenom, da pridobitelj naredi za lastnika. Pridobitelj stvar vzame v posest. S tradicijo se lahko prenese civilna lastninska pravica le na res nec Mancipi in sicer kasneje s priposestvom. Pridobitelj je praetor ščitil kot bonitarnega lastnika. Tak bonitarni lastnik ni postal civilni lastnik. Stvar je moral še priposestvomati.

Tradicija je brezobličen pravni posel. Zato lahko v praksi prihaja do sporov, kdaj nekdo s tradicijo pridobi lastninsko pravico. Zato se v praksi uveljavi 5 pogojev, da bo tradicija uspešna:

1. *Izročitelj mora biti lastnik stvari.* Včasih je lahko tradicija uspešna tudi, če je ni izročal lastnik. To so bile izjeme. Tako sta lahko sin ali suženj opravila tradicijo, če sta imela prekuriij. To so lahko storili tudi: varuh nedoraslega ali skrbnik umobolnega, zastavni upnik, če dolg ni bil plačan, kdor je imel mandat od lastnika (lastnik mu je naročil), cesar, cesarica, fiskus.
2. *Pridobitelj mora biti sposoben postati lastnik*
3. *Namen prenesti/pridobiti lastninsko pravico*
4. *Zadosten pravni temelj - iusta causa traditionis* Tradicija je vedno kavzalna í obstajati mora pravni temelj (pravni posel), ki se redno izvaja, če je stvar izročena (npr. darilna pogodba).
5. *Stvar je potrebno prepustiti v posest Societas* je družbena pogodba, pri kateri družbeniki združijo sredstva za izvedbo nekega gospodarskega uspeha. *Societas omnio bonorum* - pri njej ni potrebni fizično vzetje posesti v oblast. *Traditio tacito* - potrebna je prepustitev posesti. *Traditio ficta* - prepustitev posesti nadomesti izročitev same pogodbene listine.

.3.1.2.4 Adiudicatio (prisoditev)

Sodnik ustvari novo lastnino v delitvenih pravnih. Razdeli stvar, ki je bila v solastnini pravnih subjektov. Taki primeri so pogosti (dedovanje, podarjeno premoženje več subjektom). Če je stvar možno fizično razdeliti, sodnik stvar razdeli po deležih, drugače pa stvar ali prisodi enemu in ta ostalim plača odškodnino, ali pa se stvar proda in se razdeli izkupiček po deležih.

Po koncu pravde nihče nima tistega, kar je imel prej.

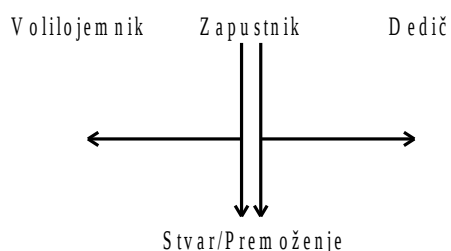
.3.1.2.5 Volilo

Volilo je naklonilo zapustnika neki določeni osebi.

Dedič je zapustnikov vesoljni naslednik, gledan je glede na celotno dediščino. Ko dedič pridobi dediščino (celo ali pa le ulomni del), prevzame zapustnikov pravni položaj.

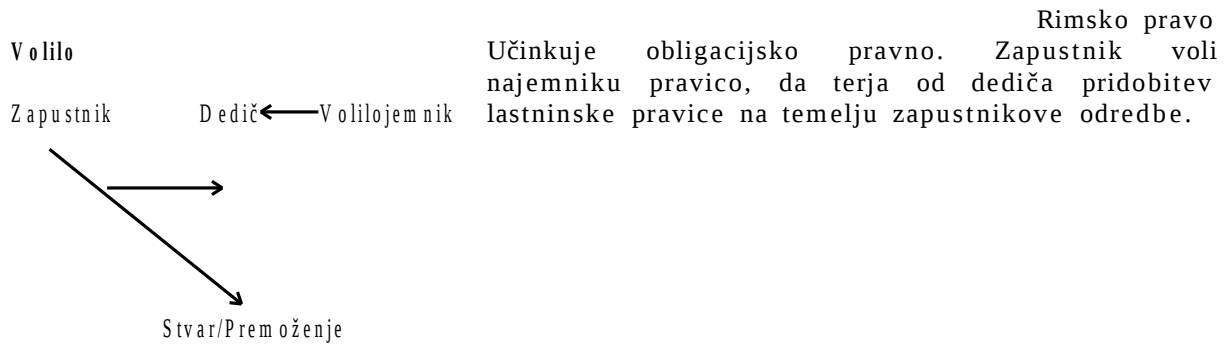
Volilojemnik je tisti, ki prevzame neko stvar. Postane zapustnikov singularni naslednik.

Vindikacijsko volilo

Gre za pridobitev lastninske pravice na temelju zapustnikove odredbe. Zapustnik lahko direktno voli volilojemniku pravico. Učinkuje stvarnopravno. Pogoj je, da je zapustnik v trenutku smrti imel pravico, ki jo voli in da je dedič pridobil dediščino.

Slika 3

Slika 4

.3.1.2.6 Priposestvovanje

Način vzpostavljanja pravne varnosti, dejansko in pravno stanje se pokrijeta. V poštev pride, ko je nekdo dobroverni posestnik in ko je nekdo od lastnika pridobil *res mancipi* na neprimeren način. Priposestvovanje ukinja lastninsko pravico dosedanjega lastnika in pridobitev lastninske pravice posestnika. V tem pogledu je to izvorna pridobitev. Pravni red mora urediti omejitve, da ne pride do zlorab. Na račun lastnika naj gre takrat, ko ne zasleduje stvari. Priposestvovanje je vedno ugovor za nazaj. Šele, ko mi kdo krati lastninsko pravico, uveljavljam ugovor priposestvovanja («... saj imam stvar že toliko časa.»)

Pogoji :

- Stvar ne sme biti izvzeta iz priposestvovanja (ukradene stvari, meja med zemljišči,...) *res habilis - tisto, kar ni izvzeto iz priposestvovanja* (primeri 141-148)
- *Iustus titulus* - širše kot *iusta causa traditionis*, saj vsebuje še dodatne pravne okvire (okupacija, dedovanje, volilo) (*iusta causa traditionis* - pravni okvir, ki utemeljuje izročitev (menjava, darilna pogodba, kupna pogodba...) Lahko obstaja zmota (o kavzi, o obstoju kavze).) *Iustus titulus* je pravno razmerje, na katerega se naslanja pridobitev stvari, ki jo priposestvujemo. Lahko gre za pogodbo, okupacijo, pridobitev zapustnikove stvari, ki jo štejem za njegovo in za volilo. Putativni pravni naslov lahko povzroči določene težave. (primeri 156-168)
- *bona fides* (bona fides) - zmota o stanju. To je subjektivno prepričanje. Velja načelo, da naknadna zlovera ne škoduje - *Mala fides superveniens (non) nocet*. Obče pravo izpusti *non*.

Dobra vera ne pomaga pri ukradeni stvari. (primeri 149-155)

- Nemotena in nepretrgana posest v času priposestvovanja. Tudi če kdo drug poseduje stvar posredno (prepustiš v prekarij, v zastavo), je ta posest pretrgana
- Čas - preteči mora z zakonom določeno obdobje posesti, da je priposestvovanje uspešno. Zakonik XII. plošč je določal 1 leto za premičnine in 2 leti za nepremičnine. Justinjanovo pravo pa je določalo 3 leta za premičnine in 10 let (za *inter praesentes* - v isti provinci) ali 20 let (za *inter absentes* - v drugi provinci) za nepremičnine.

Pojavlja se vprašanje ali se prišteje čas pravnega prednika:

- vesoljni naslednik: *successio in usucapionem* í se nadaljuje - dediču ni potrebno izpolnjevati pogojev, ker samo dokončuje zapustnikovo priposestvovanje.
- singularni naslednik: *accessio possessiones* í priposestvovalni čas se prišteje, vendar morata oba izpolnjevati pogoje.

Priposestvovanje dediščine: ležeča zapuščina je zapuščina brez dediča in predmet vzetja v posest. Lahko se priposestvuje v privilegiranem času 1 leta. Kasneje v 2. stol. to prepovejo in je to kaznivo dejanje.

Usucapio ex fidei - Če nekdo odsvoji stvar na zaupanje (v varščino) in sicer v last na poštenje in upnik ne vrne, ko je obveznost odplačana, lahko prejšnji lastnik priposestvuje stvar v krajšem času.

Longi temporis praescriptio - ugovor dolgega časa í četudi nisem lastnik, se lahko sklicujem na dolgotrajnost posesti in pripravim tistega, ki je stvar vzel, da jo vrne (provincialna zemljišča, kjer ni lastninske pravice). Justinjanovo pravo to vključi v priposestvovanje.

.3.1.2.7 Pridobitev po zakonu

V nekaterih primerih je pravna norma tista, ki pove, da preide lastninska pravica. To je posledica, ki ni vezana na dejavnost usmerjeno k pridobitvi lastninske pravice:

- plačilo vrednosti: toženec plača in posledica je pridobitev lastninske pravice
- dobroverni vgraditelj tujega materiala, ko plača dvojno vrednost
- solastnik, ki obnovi skupno hišo, če mu ostali solastniki v 4 mesecih ne povrnejo stroškov, postane lastnik. Solastnik ima vedno možnost ugovarjati tistemu, kar na skupni lastnini kdo naredi. Za obnovitev se štejejo le nujna dela, da se ohrani celovitost stvari.
- samopomoč glede sporne stvari - tisti, ki se posluži samopomoči, da bi pridobil stvar nazaj, izgubi lastninsko pravico.

.3.1.2.8 Pridobitev po oblastveni odredbi

Gre za individualni pravni akt, ki ga v okviru svojih pristojnosti izda nek organ

- delitvene pravde
- obnovitev poškodovane stavbe na sosednjem zemljišču, ki zaradi stanja grozi, da se bo zrušila in povzročila škodo na sosednjem zemljišču. Tak obnovitelj je najprej pridobil zastavno pravico, če pa ni dobil povrnjenih stroškov, je pridobil še lastninsko pravico.

.3.2 Lastninske tožbe

To so tožbe v zavarovanje lastninske pravice. Lastninska pravica daje lastniku možnost, da s stvarjo upravlja in z njo razpolaga. Stvar lahko zahteva v svojo dejansko oblast, če bi jo posedoval kdo drugi. Z lastninsko tožbo lastnik varuje svojo lastninsko pravico.

Rei vindicatio : lastninska tožba, s katero zahteva lastnik stvar v posest

Negatorna tožba : kadar kdo moti lastninsko pravico. Lastnik zanika omejitve lastninske pravice na svoji stvari.

Konfesorna tožba : uveljavljam omejevanje lastninske pravice na tuji stvari (služnosti...)

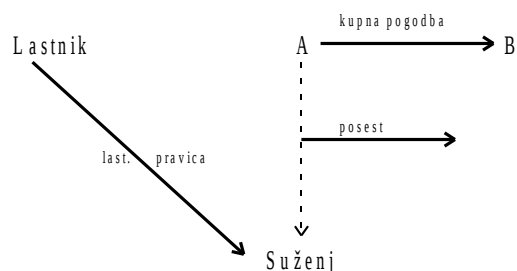
.3.2.1 Rei vindicatio

Tožba ne pripelje lastnika nujno do stvari. Lahko gre za povračilo vrednosti.

Restitutorna klavzula : če toženec vrne stvar, ne more biti obsojen.

Aktivno legitimirani (toženec) je civilni lastnik.

Pasivno legitimirani (toženi) je lahko dobro/nedobroverni posestnik, fiktivni posestnik (ki je dolozno - namerno - opustil posest na stvari; ki se je spustil v pravdo, kot da bi posedoval, da bi zavedel tožnika)

A je zato, da bi se izognil pravdi, prodal sužnja. Če je ta B, ki je kupil sužnja od A-ja, sužnja ubil, je A fiktivni posestnik.

Slika 5

Vrednost praviloma oceni tožnik, pri čemer lahko oceni čustveni odnos do stvari. Da ne bi prišlo do zlorabe, je moral tožnik priseči. V Justinjanovem pravu stvar oceni sodnik. Če toženec stvar vrne, mora vrniti vse, kar k njej spada:

· plodovi:

čas nastanka	dobroverni posestnik	nedobroverni posestnik
pred <i>litis contestatio</i>	nič (<i>fructus extantes</i> - ki jih še ima - po Justinjanovem pravu)	vse plodove
po <i>litis contestatio</i>	vse plodove	<i>fructus ex pers. domini percipiendi</i> - plodovi, ki bi lastnik lahko pridobil

Tabela 4

litis contestatio - začetek postopka pred praetorjem.

· potroški:

	dobroverni posestnik	zloverni posestnik
nujni	da (so vrnjeni)	da
koristni	da	<i>ius tollendi</i>
za olepšavo	<i>ius tollendi</i>	<i>ius tollendi</i>

Tabela 5

nujni - tisti potroški, brez katerih bi se stvar poslabšala ali bi dolgoročno propadla (hrana za sužnja, streha na hiši...)

koristni - niso bistveni za obstoj stvari, povečajo pa njeno uporabnost (šolanje sužnja, gradnja stavbe na zemljišču)

za olepšavo - povečajo estetski videz po subjektivnem prepričanju imetnika

ius tollendi - pravica odvzeti stvari tisto, kar sem ji dal, ne smem pa uničiti koristi (ne da bi imel kakršnokoli korist, če stvari vzamem tisto, kar sem ji dodal - spraskam fresko, fasado)

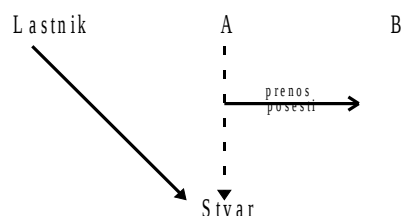
Toženec, ki uveljavlja zahtevek za povrnitev stroškov, nima na voljo nobene tožbe, lahko pa stvar zadrži dokler mu tožnik ne vrne potroškov.

.3.2.2 Publicijanska tožba

Praetor fingira, da je priposestvovanje že poteklo.

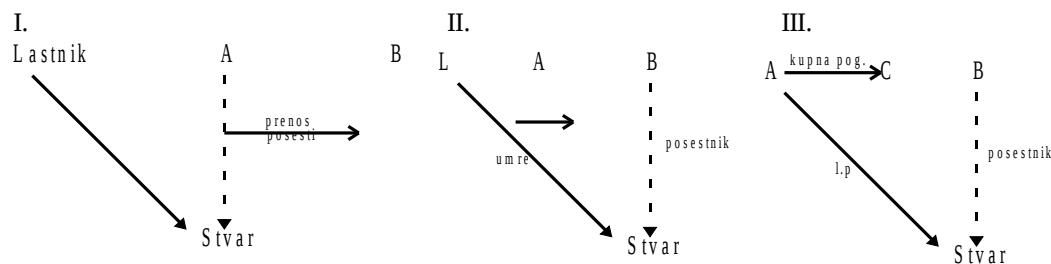
Aktivno legitimirani je priposestvovalec, ki bi stvar priposestvoval, ko bi čas že potekel

Pasivno legitimirani: kot pri rei vindikaciji + civilni lastnik (*exceptio rei venditae et traditae*)

A je sin Lastnika, ki bo kmalu umrl. A je že pred lastnikovo smrtjo prodajal stvari, ki še niso bile njegove. Prenesel je posest na B-ja. Po lastnikovi smrti pa A hoče stvari nazaj, saj je sedaj njihov lastnik. B bo s publicijansko tožbo postal lastnik stvari, saj bo praetor fingiral, da je stvar priposestvoval.

Slika 6

Slika 7

V tem primeru A proda stvar C-ju, ko podeduje stvar. C je postal civilni lastnik. C ne more zahtevati stvari od B-ja, saj A ni mogel prenesti stvari, do katere ni mogel (ne moreš prenesti več pravic, kot jih imaš).

Ko nastane spor o tem, komu stvar pripada, ima prednost tisti, ki je bližji lastniku, oziroma če ni lastnika prevlada posest.

.3.2.3 Negatorna tožba

Zaščiti se posege na stvari.

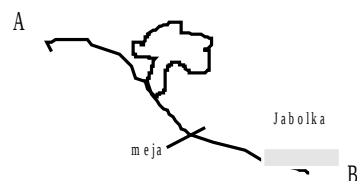
Lastnikova trditev je: »Nimaš pravice posegati po moji stvari.« Tožnik oporeka obstoj pravice na neki stvari.

Aktivno legitimirani je civilni lastnik moten v svoji lastninski pravici.

Pasivno legitimirani je motilec, ki si lasti služnost na tožnikovi stvari.

.3.3 Sredstva za reševanje sporov, ki pripomorejo k socialnemu miru

- *actio aquae pluviae arcendae* - sprememba naravnega odtekanja vode zaradi naprav na višje ležečem zemljišču - povrnitev škode, restitutorna klavzula
- *interdictum de glande legenda* - lastninska pravica na zemljišču ni omejena na samo zemljišče. Npr:

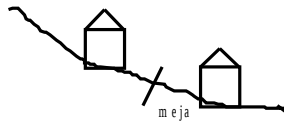
A-jeva jabolka padajo na B-jevo zemljišče. Praetor je lahko dovolil A-ju, da je vsak drugi dan hodil na B-jevo zemljišče pobirat plodove.

Slika 8

- *interdicta de arboribus caedendis* - gre za odstranitev vej ali drevesa, ki sega nad sosednje zemljišče.

- *cautio domni infecti*

A

B

B lahko od A-ja zahteva, da popravi hišo, ki bi se sicer podrta na njegovo. Če A tega ne stori, lahko B popravi hišo in zahteva povrnitev stroškov. Praetor izda *missio in possessionem ex primo decreto* in B pridobi retencijsko pravico. Če pa A ne poravnava stroškov, pa praetor izda *missio in possessionem ex secundo decreto* in B pridobi enako pravico na stvari, kot jo je imel A.

Slika 9

- *interdictum quod vi aut clam* - škodljive spremembe na zemljišču; naperi vsak interesent zoper posestnika sporne naprave

- *Imisije* - prekomerni posegi v tujo lastninsko pravico (imam stanovanje in preneglas poslušam glasbo). Prizadeti lahko uveljavlja interdiktno varstvo (*interdictum uti possidendi*) ali negatorno tožbo.

.3.4 Solastnina

Pri solastnini gre za to, da je stvar nerazdeljena, pravice na njej pa so razdeljena na več solastnikov.

Slika 10

Vsak solastnik je lastnik do ulomnega deleža stvari. Vzdrževanje stvari ima za posledico nastanek obligacijskih razmerij med solastniki. Solastnik ima vedno *ius prohibendi* - pravica do prepovedi posegov v skupno stvar. Npr. če je solastnik osvobodil sužnja:

- v civilnem pravu: suženj je prost
- v klasičnem pravu: se je odrekel deležu
- v Justinjanovem pravu: suženj je prost, osvoboditelj pa je ostal zavezan ostalim solastnikom povrniti škodo

.3.5 Prenehanje lastninske pravice

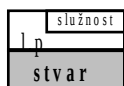
Absolutno - preneha kot stvarna pravica - če je stvar uničena, če pride iz pravnega prometa, žival pridobi svojo naravno prostost...

Relativno - preneha z vidika dotedanjega lastnika; preneha zanj, ne pa kot taka.

4 Stvarne pravice na tuji stvari

.4.1 Služnosti

Lastninska upravičenja se zmanjšajo.

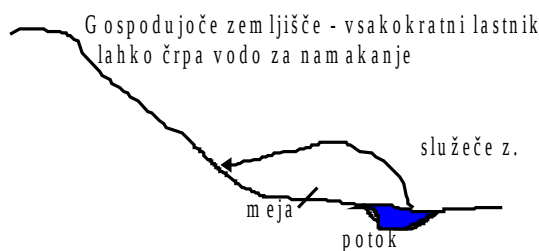

Slika 11

Služnostni upravičenec je tisti, ki sme izvrševati služnost.

Temeljna delitev služnosti je:

- zemljiške - služnostni upravičenec je zemljišče, gre za pravico gospodujočega zemljišča na služečem

Npr.:

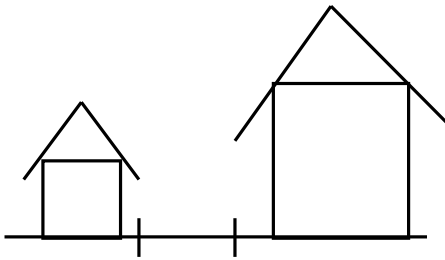
Slika 12

Splošna načela, ki obvladujejo razmerje med služečo in gospodujočo stvarjo:

- ni mogoča služnost na lastni stvari í če postanem lastnik gospodujoče stvari in sem že lastnik služeče, služnost preneha
- služnost ni mogoča na služnosti; služnost lahko dovoli le lastnik, ne pa služnostni upravičenec
- služnost ne more obstajati v storitvi - lastnik služeče stvari ni dolžan ničesar storiti, le trpeti nemoteno izvrševanje služnosti
- služnost je treba izvrševati kulturno in obzirno - ne pa da povzročamo škodo

Posebni načeli za zemljiške služnosti:

- zemljišči morata biti sosednji - ni mogoča služnost na zemljišču, ki ne meji na gospodujoče. Sosednje zemljišče je tisto, ki se zemljišča dotika, ali pa ga loči javna pot ali zemljišče. Izjema je služnost razgleda.

Slika 13

- služnost mora biti zemljišču koristna

.4.1.1 Zemljiške služnosti

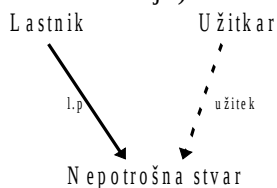
- Hišne služnosti - povezane s stavbo na zemljišču
- Poljske služnosti - potne, vodne, pašne, vozne,...; 4 izjeme - res mancipi

.4.1.2 Osebne služnosti

.4.1.2.1 Užitek - usus + fructus

Gre za nepotrošne stvari. Užitek sme stvar uporabljati in pridobivati vse njene redne donose. Ne sme spremeniti namembnosti stvari (iz vinograda narediti kamnolom). Užitek sme prenesti izvrševanje (ne pa pravice) na nepremičnih stvareh na nekoga drugega. Pri premičnih stvareh (obleka): uporabljati mora smiselno, ne poškodovati s svojo divjostjo. Smiselno pa uporablja takrat, kadar uporablja stvar sam - ne sme prenesti užitka.

Užitek ima pravico do rednih plodov (če je sužnja rodila otroka, je to izreden plod in ni last užitelja).

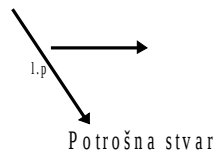

Ko užitek umre, zahteva lastnik Nepotrošno stvar nazaj.

Slika 14

Nepravi užitek (*quasi ususfructus*)

Lastnik Užitek Prepustitev potrošne stvari v užitek pomeni prepustitev v last.

Slika 15

cautio ususfructuaria - obljuba užitarja, da bo vrnil toliko in takšno, kot je dobil v užitek, ko ta poteče. To je bilo potrebno zato, ker drugače ni bilo nobenega jamstva, predvsem za potrošne stvari.

Če je nekdo vrnil poškodovano stvar, se je štelo, da je sploh ni vrnil. *Cautio ususfructuaria* se kasneje prenese tudi na pravi užitek zaradi varstva.

.4.1.2.2 Raba - usus

Pravica uporabe stvari brez pridobivanja njenih plodov. Kasneje so to razširili tako, da je smel usuar pridobivati plodove, vendar le za svojo rabo. Izvrševanja se ne sme prenesti na 3. osebo. V stanovanju, ki je v uporabi, smejo bivati tudi druge osebe (vendar mora bivati tudi usuar).

.4.1.2.3 Stanovanje

Gre le za bivanje v tujem stanovanju. Služnostni upravičenec sme stanovanje tudi oddati tretjemu, ne sme pa ga prepustiti neodplačno v uporabo.

.4.1.2.4 Delo sužnjev in živali

Uporaba ali oddaja v najem sta bili dovoljeni.

.4.1.3 Ustanovitev služnosti

Civilno pravo:

- mancipacija - ko gre za res mancipi
- in iure cessio - naperi se služnostna tožba (*actio confessoria*)
- vindikacijsko volilo (zlasti užitek)
- *deductio servitutis* - pridržek služnosti - odsvojitelj obdrži določene pravice, ko prepusti stvar pridobitelju. Prenese le določena lastninska pravna upravičenja
- priposestvovanje - kdor je določen čas uporabljal služnost, jo je priposestvoval; to so kasneje ukinili
- prisoditev - z delitvenimi tožbami se stvari (zemljišča) razdelijo. S tem pa nastane zlasti problem dostopa do stvari in zato se ustanovi služnost. Delitvene tožbe (poglej v knjigo!!!): *actio familie* ??, *actio communi dividundo*?, *actio fidium regundorum*?

Praetorsko pravo:

- poleg zgoraj naštetega še:
- *pactionae et stipulatione* - A in B se brezoblično dogovorita, da bo imel B služnosti. Za primer kršitve dogovora si da upnik pridobiti stipulacijo (pogodbena kazen)

Justinjanovo pravo:

- *quasi traditio* - s tradicijo je možno prenesti služnosti
- ponovno uvede priposestvovanje
- po zakonu - oče ima pravico užitka na pekuliarnih stvareh sužnja, sina.

.4.1.4 Prenehanje služnosti

1. Pravno ali dejansko prenehanje služnosti
2. *Confusio*
3. Odpoved pravici
4. *Non usus* - kjer ne rabimo - posebnost hišnih služnosti (priposestvovanje prostosti - gre za potek časa odkar je lastnik aktivno posegel v izvrševanje služnosti, upravičenec pa ni reagiral í služnost odpade)
5. Smrt ali *capitis deminutio*.

.4.1.5 Actio confessoria

Aktivna legitimacija : služnostni upravičenec oziroma lastnik gospodujočega zemljišča.

Pasivna legitimacija : lastnik služeče stvari, po Justinjanovem pravu pa tisti, ki služnostnega upravičenca ovira.

Cilj: ugotovitev pravnega stanja, odškodnina: *cautio de amplius non turbando*.

.4.1.6 Interdiktno varstvo služnosti

Praetor je varoval tistega, ki je neviciozno izvrševal služnost. (*interdictum de aqua*, *interdictum de intere privato*, *interdictum de actique privato*, *interdictum de fonte*) ← poglej v knjigo!!!

.4.2 Superficies

To je dedna stavbna pravica. Omogoča, da se glede stavbe, ki sem jo zgradil na tuji zemlji, vedem kot lastnik. Stavbo lahko upravljam določen čas (99 let). Smem jo spreminjati (vendar ne uničevati) in sem jo dolžan vzdrževati. Gre za odsvojljivo in podedljivo pravico.

Varstvo : Praetor nudi posestno in tožbeno varstvo:

- *interdictum de superficiebus* (nudi superficiarju)
- analogne lastninske tožbe (*actio utilis*) → praetor razširi obstoječo tožbo in jo nudi superficiarju kot lastniku.

Konec :

- potek časa
- odpoved (kot stvarni pravici se lahko odpovemo)
- uničenje stvari
- neplačevanje najemnine (dve leti) - neizpolnjevanje obveznosti.

.4.3 Emfitevza

To je dedna zakupna pravica. Gre za pravico na zemljišču. To je zadnja stopnja v relativnosti lastninske pravice. Lastnik nima nobenega upravičenja več. Dedni zakupnik (emfitevta) se do stvari obnaša kot lastnik - spreminja substanco (namembnost), pridobiva vse plodove, odsvaja pravico. Vendar pa ima pri odsvajanju te pravice lastnik predkupno pravico. Če lastnik ne odkupi emfitevze, mu mora dati emfitevta določen procent od prodaje.

Predkupna pravica: pravica, da je stvar tistemu, ki jo ima, ponujena najprej. Če odkloni, ne sme tisti, ki stvar prodaja, naprej ponuditi ceneje.

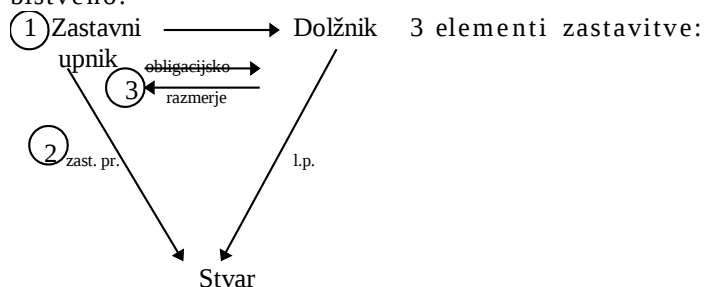
Varstvo : posestno varstvo, *actio in rem vectigalis* in analogni konfesorna in negatorna tožba.

.4.4 Zastavna pravica

Ena od oblik zavarovanja upnikove terjatve. Obveznost se lahko utrdi na 2 načina: s poroštvom in z zastavno pravico. Upnik bo lahko v primeru neplačila posegel po neki stvari in se z njo poplačal.

Zastavna pravica se je razvila iz fiduciarne odsvojitve (na poštenje). Upnik se je zavezal, da bo to stvar odsvojil nazaj, ko bo obveznost izpolnjena. Fiduciarna odsvojitve deluje kot zastavna pravica, vendar pa to ni isto.

Pignus : ročna zastavitev, ki nastane s prepustitvijo stvari v posest. Najprej je upnik pridobil le posest brez pravice, da bi stvar prodal. Kasneje pa se pojavi še pravica, da stvar proda. Najprej je bila to slučajna sestavina, kasneje naravna, ta pa je prešla v bistveno.

1. razmerje med upnikom in dolžnikom, ki je zavarovano s stvarno pravico
2. nastane zastavna pravica
3. ko je stvar prepuščena v posest, nastane obligacijsko razmerje - vsota vseh zahtevkov (stvar se mora vrniti nepoškodovana, če jo ima v posesti dolžnik, je ne sme poškodovati,...)

Slika 16

Hipoteka : zastavitev brez prepustitve posesti. Sklenjena je hipotečna pogodba, ki pomeni dogovor zastavnega upnika in zastavitelja, da bo zastavitelj prepustil stvar v posest, če v določenem času ne bom izpolnil obveznosti. Praetor nudi *interdictum Salvianum* - tudi proti pravnemu nasledniku. S tem pridobi hipotečna pogodba stvarnopravni značaj. Zastavni upnik bo lahko od tretje osebe zahteval stvar v posest. Kupec pa bo lahko od prodajalca zahteval odškodnino, če mu ta tega ob prodaji ni povedal.

Actio Serviana = *actio hypothecaria in rem* v Justinjanovem pravu

.4.4.1 Ustanovitev zastavne pravice

- pogodbeni ustanovitev (hipotečna, pignus)
- po oblastveni odredbi (rubež, missio in possessionem ex primo decreto)
- po zakonu - nek upnik lahko po zakonu poseže po tuji stvari. Državna blagajna lahko poseže po premoženju davčnega zavezanca, če ta ni plačal obveznosti. V tem primeru gre za vesoljno (vse premoženje, ne le nekatere stvari) privilegirano (na prvem mestu) zastavno pravico.

.4.4.2 Varstvo

Actio hypothecaria in rem - širša tožba, možnost da bi dobili stvar v posest

Actio pigneratitia in rem - možnost, da upnik stvar zasleduje - izjema, saj praviloma zastavni upnik stvar poseduje

Aktivna legitimacija : zastavni upnik

Pasivna legitimacija : posestnik stvari (tudi fiktivni)

.4.4.3 Prodaja zastavljene stvari

Pactum de non vendendo

Zastavni upnik mora prodati stvar skrbno (mora se truditi, da bi prodal čim bolje). To pa se ne ujema vedno s tem, da bi prodal stvar tudi dobro, saj nima vsak tega daru. Pogosto sta se zastavni upnik in zastavitelj dogovorila, kakšna je najnižja cena. Lahko pa je zastavitelj prodal stvar tudi sam in poplačal dolg. Zastavni upnik je moral pred prodajo trikrat opomniti zastavitelja.

Lex comissoria - razdiralni dogovor → zastavni upnik sme stvar namesto plačila obdržati, če do določenega časa obveznost ni bila izpolnjena. Problem je bil takrat, ko je bila stvar več vredna od dolga. Šele cesar Konstantin je l. 326 prepovedal ta dogovor. → problem prodaje, saj ni vedno možno najti kupca. V takem primeru je lahko upnik z dovoljenjem pristojnega organa obdržal stvar, vendar je to stvar lahko zastavitelj še 2 leti po tistem odkupil s poplačilom obveznosti (vendar le če je upnik takrat stvar še imel).

.4.4.4 Predmet zastavne pravice

Predmet so stvari in stvarne pravice.

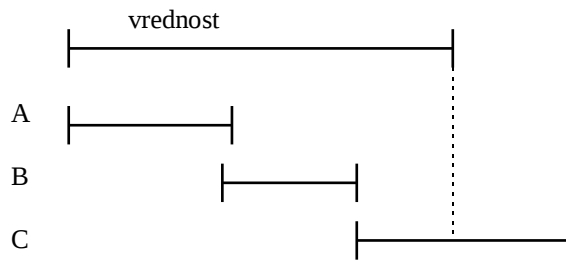
1. **Terjatev** (288, 289) - zastavni upnik lahko terjata tisto, kar bi lahko zastavitelj. Vprašanje je, koliko lahko izterja. Zastavni upnik sme izterjati toliko, kolikor mu pripada, če pa je predmet nepotrošna stvar, jo lahko zahteva v posest. Praetor dolžnika, ki je stvar že povrnil, zavaruje.

2. **Služnosti** - lahko se zastavi obstoječa služnost. Zastavni upnik bo lahko izvrševal služnost dokler dolg ne bo poplačan. Lahko pa se tudi v prid upnika ustanovi nova služnost.

3. Zastavna pravica

.4.4.5 Prenehanje zastavne pravice

- uničenje stvari
- izpolnitev pogoja ali potek roka
- confusio (podedujem zastavljeno stvar kot upnik => pravice se združijo) !! ne preneha pa nasproti ostalim upnikom (če jih je več), saj bi bil lahko s tem ob določen del svojih pravic.

V tem primeru, če bi A podedoval zastavljeno stvar, njegova pravica ne bi prenehala, saj bi s tem C pridobil še tisti del, ki mu ne pripada, saj je zadnji na vrsti, za svoje poplačilo.

Slika 17

- odpoved
- prenehanje terjatve *Pignoris causa indivisa* - ni potrebno vrniti nobene stvari, dokler ni vse poplačano *Pignus Gordianum* - tisti, ki je dobil stvar že poplačano, lahko stvar obdrži toliko časa, da dolžnik poravnava še ostale obveznosti. Vendar pa to ni zastavna pravica, temveč retencijska.
- priposestvovanje stvari s strani dobrovernega posestnika
- zastaranje zastavne tožbe
- prodaja zastavljene stvari